

VERSLAG

over de werkzaamheden van de Commissie in 1952

Hooggeachte Heer Minister,

De Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie heeft in 1952 haar drie gebruikelijke pleno-vergaderingen en haar zes reglementaire sectievergaderingen gehouden. Al deze zittingen hadden plaats in de lokalen die de Universitaire Stichting te onzer beschikking heeft gesteld.

De volgende lezingen werden gehouden :

Op de pleno-vergaderingen :

J. DUPONT : *Enkele rebussen van tweetaligen* (1).

J. HERBILLON : *Nederlandse elementen in het Luiker Waals*.

Dhr. HERBILLON recenseert het boek van LEIN GESCHIERE, dat onder deze titel verschenen is (Amsterdam, 1950) en vult de documentering op enkele plaatsen aan, nl. voor de oude vormen (namen van vissen, van voedingsmiddelen, enz.). Hij behandelt opnieuw de etymologie van twee termen : 1° w. *nâye* „grens van een hout-hak, enz.”, dat hij voorstelt te identificeren met w. *nâye* „metalen plaat dienende om te lappen, enz.” en eveneens af te leiden van het ndl. *naaien* „coudre” ; 2° w. *pissène* „pis, gier”, waarvoor hij — aan de hand van een Luikse tekst van 1598 : „piscines et seu-

(1) Verschijnt in deze *Handelingen*.

weroux" (in de *Ordonnances de la principauté de Liège*, 2e s., t. II, p. 226) — de veronderstelling van L. REMACLE bevestigd (als gelijk staande met fr. *piscine*), maar met een vermoedelijke contaminatie met de w. afleidingen van lat. *puteus* „put”, zoals *pis'roû*, *pis'roûle*.

In de Waalse Afdeling :

O. JODOGNE : *Een geschrift in Romaans van Doornik uit de laatste jaren van de middeleeuwen* (1).

J. HERBILLON : a. *Waalse etymologieën* (2).

b. *Het probleem van de namen van het type Montenaken*.

Dhr. HERBILLON bestudeert opnieuw het probleem dat door J. LINDEMANS behandeld werd in deze *Handelingen*, XXV, 1951, pp. 339-350, nl. de naam van Montenaken, een Vlaamse plaats bij de taalgrens, in 1261 „Montigni le ties”, dat zijn Romaanse naam verloren heeft. Het archetype **Montiniacus* (**Monta-*), dat in Frankrijk in de langue d'oïl door een honderdtal en in Romaans België door een vijftiental vormen als *Montigny* (*Montagny*) vertegenwoordigd is, zou Gallo-Romeins kunnen zijn, als men mag afgaan op *Montignac* (*Montagnac*) in langue d'oc.

Indien *Montiniacus* in het Karolingisch tijdperk overgenomen was, zou de uiteindelijke vorm niet meer *Montigny* zijn geworden in de dialecten van de langue d'oïl.

Daar de namen op *-aken* grotendeels gelokaliseerd zijn bij de taalgrens, zou men kunnen veronderstellen dat ze ontstaan zijn in een tweetalige zone met alternatief Germaanse en Romaanse meerderheid ; ze zouden in de V^e eeuw ontleend zijn en van de VIIe tot de IXe eeuw onder Romaanse invloed gestaan hebben (hetgeen de abnormale klemtoon van de Germaanse vorm kan verklaren), om daarna weer de Germaanse invloed te ondergaan.

Volgens deze hypothese zou de Romaanse vorm *Montigny* geen plaatselijke vorm zijn, maar wel de vorm die in gebruik was in de naburige Romaanse dorpen die aan de tweetaligheid onttrokken waren.

(1) Verschenen in de *Handelingen* XXVI (1952).

(2) Verschenen in *Les Dialectes belgo-romans*, VIII (1950-1951), pp. 65-89 en 183-196.

M. YANS : *Moresnet, voormalig Romaans centrum.*

Spr. verdedigt de opvatting dat de taalgrens in het oude Hertogdom Limburg nooit een scherpe en onveranderlijke afbakeningslijn geweest is. Hij denkt eerder aan een „mark” tussen de twee taalgebieden. In deze mark zijn er zonder moeite Romaanse eilandjes te ontdekken, waaronder Moresnet.

Dhr. YANS steunt op een hele reeks citaten uit de charters om te bewijzen dat de oorspronkelijke vorm van de plaats is geweest *Morismanil*, die langs verschillende tussenvormen geleid heeft tot de Germaanse vorm Moresnet.

Door vergelijking met soortgelijke Waalse en Franse toponiemen toont hij dat we te doen hebben met een samenstelling van een anthroponiem met een afleiding van laat-lat. *mansionile* „huis, landelijke woning met een akker en enkele bijhorigheden”. Het is meer dan waarschijnlijk dat er een Gallo-Romeinse neerzetting bestond op deze plaats.

É. LEGROS : a. *Naar aanleiding van „Le Chainon sémantique ternaire” van J. Dupont (1).*

b. *Het dialectologisch belang van de formules in volksverhalen (2).*

Studie van de Waalse formules — met eventuele vergelijking met de Franse en Katalaanse formules — die voorkomen in de Waalse versie van de vertelling van de geit die liegt (nr. 212 van AARNE en THOMPSON), alsook van de Waalse versies van de wolf en de geitjes (nr. 123 van AARNE en THOMPSON), in verband gebracht met de formule van een Waals „waarom” : waarom de staart van de geiten afgesneden is.

J. VANNÉRUS : *Vier bijnamen van Waals-Brabantse plaatsen (3).*

L. REMACLE : *De etymologie van w. djivâ „mantelplaat” en djivêye „sleep vlothout” (4).*

(1) Verschenen in de *Handelingen XXVI.*

(2) Verschijnt in *Les Dialectes belgo-romans.*

(3) Verschijnt in deze *Handelingen.*

(4) Verschijnt in *Les Dialectes belgo-romans.*

In de Vlaamse Afdeling :

J. DUPONT : a. *Fiktieve plaatsnamen* (1).

b. *Betreffende de zegswijze op zijn poot spelen, in het Brussels vertaald door jouer sur sa patte* (2).

A. CARNOY : a. *Germaanse hydroniemen in Wallonië* (3).

b. *Oude beroepen in de familienamen*.

Door hun verstarring worden de eigennamen bewaard zelfs na het verdwijnen van de omstandigheden waaraan ze hun ontstaan te danken hebben.

Dit is vooral opmerkelijk bij de namen van beroepen, want de menselijke bedrijvigheid staat in eng verband met de materiële en morele beschaving.

Zo heeft de transformatie van de vervoermiddelen door het gebruik van mechanische motoren de belangrijkheid van paard en wagen aanzienlijk doen verminderen, doch de familienamen wemelen nog van de termen die erop betrekking hebben : *Cartier, Carton, Chertier, Chéron, Carroyer, Charlier, Gorlia, Bridoux, Rollier* in het Romaans, *Wagenaer, Raeymaeker, Wieleman, Spaak, Velghe, Lamoen, Caryn, Cartuyvel(s)* (Kart-huif) in het Nederlands.

Doordat de leertouwer zo gewichtig was voor het leveren van de uitrusting van de paarden, hebben de termen uit de leerbewerking zich zo ruim verspreid (*Conreur, Escoyer, Plisnier, Plissart, Feutry* — nld. *Pillecyn, Velter, Velleman, Witteleer*, enz.), alsook die uit de schoenmakerij (*Corbisier, Sartre, Scieur, Patinier, Houstaux* — *Dezutter, Schoenaer, Prims, Slosse, Muyl*, enz.).

De voornaamste industrie was in de middeleeuwen het weven ; de woordenschat uit dit bedrijf is daarom verscheiden en bevat menige technische term die thans slecht begrepen wordt.

Daarenboven hebben kledingstukken en stoffen van allerlei aard, met inbegrip van de hoofdbedekking, een verbazend aantal anthroponiemen geleverd, zoals *Tyck, Sarpelier, Serckx, Samyn, Deplus, Desoffe, Sapir, Dymetman*, enz.

De voedingsindustrie is voornamelijk vertegenwoordigd door de kurieuze woordenschat van de brouwer (*Cambier, Delbrassine*,

(1) Verschijnt in *Lewense Bijdragen*.

(2) Verschenen in *Taal en Tongval*, IV, 1952, pp. 1-19.

(3) Verschenen in *Mededelingen van de Vereniging voor Naamkunde te Leuven en de Commissie voor Naamkunde te Amsterdam*, 28e jg., 1952, 1-2.

Brähy, Goudailler, Brégart — Cammaert, Mengelbier, Panis, Briers, Vermout, De Gruyter, enz.), van de bakker (*Fournier, Mouillard, Brousemiche — Backaert, Pester*) en van de molenaar (*Farnier, Mouligneux, Moulron, Gromet — Smulders, Meulemeester, Rosmeulen, enz.*).

De rijkdom van voornoemde vocabulaires wordt nog overtroffen door die van de talrijke soorten muzikanten en speellieden.

Wie dergelijk onderzoek wou uitbreiden tot de andere stielen en beroepen, zou ruim in staat zijn om een type van maatschappij te doen herleven die aanzienlijk is gaan verschillen van de hedendaagse en hij zou een verklaring kunnen leveren voor honderden familienamen die nu onverstaanbaar zijn voor de oningewijden.

H. J. VAN DE WIJER : *De herziening van de stafkaarten.*

Dhr. VAN DE WIJER steunt op de — nog ontoereikende — ervaring, opgedaan bij het onderzoek van een zestigtal gemeenten van de nieuwe militaire kaart, om enkele principes uit een te zetten die dhr. PAUWELS en hijzelf hebben toegepast.

1° Normaal had dit werk moeten voorafgègaan zijn door de revisie van de dokumenten van het kadaster — een ingewikkelde en langdurige arbeid ! Deze dokumenten leveren niettemin nuttige aanwijzingen : ze hebben vaak vroegere vormen bewaard (b. v. *Mollendaal* : *Molendaal*), die men weer — met veel voorzichtigheid — kan aannemen, indien de plaatselijke uitspraak er zich niet tegen verzet. Hetzelfde argument geldt voor zekere dialektische samentrekkingen (*Krabbeekse Heide* : *Krabbesheide*).

2° De dialektvormen van doorlopend gebruikte woorden kunnen doorgaans vervangen worden door de huidige vormen van het ABN.

Waar het gaat om dialektvormen van in het ABN niet bewaarde toponiemen, zal men ze optekenen met hun lokale afwijkingen.

3° De HH. PAUWELS en VAN DE WIJER hebben een systeem uitgewerkt, dat, voorlopig tenminste, voldoening schijnt te schenken, wat betreft het gebruik van hoofdletters of kleine letters, van aaneenschrijving of scheiding van composita, van het verbindings-teken.

De Vlaamse Afdeling heeft vertrouwen in haar twee leden die met de vereiste voorzichtigheid zullen te werk gaan, na raadpleging van de historische gegevens van het Instituut voor Naamkunde en na beroep gedaan te hebben op de bevoegde kollega's van de Commissie en op de korrespondenten van het Instituut.

Deel XXVI (1952) van de *Handelingen* waarvan wij U bijgaand een exemplaar laten geworden, bevat, buiten het jaarverslag, de ledenlijst en een opsomming van de werken die door de Commissie in de loop van dat jaar in ruil werden ontvangen, toponymische en dialectologische studies van de HH. A. CARNOY, H. VANGASSEN, O. JODOGNE, E. RENARD, É. LEGROS, L. WARNANT, alsook de bibliografische overzichten van de HH. L. GROOTAERS, H. J. VAN DE WIJER-H. DRAYE-K. ROELANDTS, É. LEGROS en K. ROELANDTS.

Zoals vroeger werden een zeker aantal exemplaren voor recensie of in ruiling verzonden; vijf en zeventig exemplaren werden ter beschikking gesteld van de studenten in de Wijsbegeerte en de Letteren van onze vier universiteiten, die belang stellen in de toponymie en de dialectologie.

De ruildienst werd uitgebreid tot de Koninklijke Vlaamse Academie.

De in ruil ontvangen publicaties werden gedeponneerd in de Instituten en Seminarieën voor toponymie en dialectologie der vier universiteiten, volgens de hierbij gevoegde lijst.

In de verzameling „Werken” mochten wij het XIIe deel uitgeven, nl. het zesde van de Vlaamse reeks, *De Toponymie van Asse* door J. LINDEMANS. Een exemplaar is bij dit verslag gevoegd.

Door bemiddeling van de heren Goeverneurs kreeg de Commissie aanvragen om advies over straatnamen van de volgende gemeenten: Anderlecht, Andrimont, Antoing, Antwerpen, Borgworm, Brugge, Chênée, Cuesmes, Dison, Drogenbos, Engies, Evere, Flémalle-Grande, Florennes, Frameries, Gellik, Grand'Axhe, Grivegnée, Haccourt, Handzame, Havinnes, Hemiksem, Herstal, Hornu, Houthulst, Jambes, Jemeppe-sur-Meuse, Jette, Jeuk, Jumet,

Kalmthout, Kobbegem, La Louvière, Leuze, Leval-Chan-
deville, Luik, Machelen, Mainville, Mechelen, Merksem,
Moorsele, Nieuwpoort, Oostende, Oudergem, Oupeye, Paal,
Piétrebais, Putte, Ophain-Bois, Ransart, Remicourt, Rou-
veroy, Saint-Germain, Saint-Nicolas, Saint-Servais, Schep-
daal, Seraing-sur-Meuse, Sint-Katharina-Lombeek, Sint-
Lambrechts-Woluwe, Sint-Pauwels, Soumagne, Turnhout,
Verviers, Vellereille-les-Brayeux, Vorst, Wihéries, Wilrijk,
Wuustwezel.

Na een grondig onderzoek van al deze gevallen heeft de
Commissie haar advies meegedeeld aan de heren Goever-
neurs.

De Commissie heeft een sub-commissie aangeduid, be-
staande uit het bestuur en een afgevaardigde van elke
afdeling, om de aanvragen van de gemeenten van de Brus-
selse agglomeratie te onderzoeken. Dhr. VAN LOEY werd
aangeduid als afgevaardigde van de Vlaamse afdeling ;
dhr. HERBILLON zal voorlopig de Waalse afdeling verte-
genwoordigen.

Op voorstel van dhr. H. J. VAN DE WIJER heeft de
Commissie besloten haar medewerking te verlenen aan de
revisie van de spelling van de plaatsnamen van de staf-
kaarten. De Waalse afdeling heeft de lijsten van topo-
niemen onderzocht, die het *Militair Geografisch Instituut*
haar overgemaakt heeft en die betrekking hebben op de
volgende gemeenten : Archennes, Bevekom, Bierges, Biez,
Boulez, Bossut-Gottechain, Ceroux-Mousty, Chaumont,
Gestoux, Corbais, Covroy-le-Grand, Court-Saint-Étienne,
Dieu-le-Mont, Dieu-le-Val, Grez-Doiceau, Hamme-Mille,
Geldenaken, L'Écluse, Lémal, Limelette, Longueville,
Mélnun, Mont-Saint-Guibert, Nethen, Nil-Saint-Vincent,
Nil-Saint-Martin, Nodebais, Opprebais, Ottignies, Piétre-
bais, Rixensart, Rosiers, Roux-Miroir, Saint-Jean-Geest,
Saint-Remy-Geest, Tourinnes-la Grosse, Tourinnes-Saint-

Lambert, Wavre, Zétrud-Lumay. De Vlaamse afdeling heeft de lijsten onderzocht betreffende de gemeenten : Adinkerke, Attenrode, Bazel, Bertem, Bierbeek, Binkom, Blanden, Blankenberge, Booitshoeke, Boom, Borsbeek, Boutersem, Brasschaat, Bredene, Brugge, De Panne, Dudzele, Duisburg, Ekeren, Erps-Kwerps, Essen, Ettelgem, Everberg, Gistel, Haasrode, Heist, Herent, Heverlee, Hoeke, Holsbeek, Huldenberg, Jabbeke, Kalmthout, Kerkom, Kessel-Lo, Klemskerke, Knokke, Koksijde, Kontich, Korbeek-Dijle, Kortenberg, Kortrijk-Dutsel, Kruibeke, Kuntich, Lapscheure, Leefdaal, Leffinge, Leuven, Linden, Lissewege, Lombardsijde, Loonbeek, Lovenjoel, Lubbeek, Mannekenvere, Meensel-Kiezegem, Meerbeek, Melsele, Middelkerke, Molenbeek-Wersbeek, Neerijse, Neervelp, Nieuwpoort, Oostduinkerke, Oostende, Oostkerke, Opvelp, Ottenburg, Oudenburg, Oud-Heverlee, Overijse, Pellenberg, Pervijze, Ramskapelle, Ranst, Reet, Roksem, Roosbeek, Ruisbroek, Schore, Schoten, 's-Gravenwezel, Sint-Agatha-Rode, Sint-Joris, Sint-Joris-Weert, Sint--Joris-Winge, Sint-Pieters-Rode, Slijpe, Snaaskerke, Stalhille, Stene, Stuivekenskerke, Tervuren, Tielt (arr. Leuven), Uitkerke, Vaalbeek, Veltem-Beisem, Vertrijk, Veurne, Vlissegem, Wilese, Wilskerke, Winksele, Wommelgem, Wulpen, Zandvoorde, Zerkegem, Zuienkerke.

Zes leden van onze Commissie woonden het Internationaal Congres voor Onomastische Wetenschappen bij dat plaats had te Upsala van 18 tot 21 augustus 1952, nl. de HH. CARNOY, VAN DE WIJER, VAN LOEY, DRAYE en W. PÉE. Dit bijzonder schitterend congres vierde, onder het voorzitterschap van Prof. em. JÖRAN SAHLGREN, de vijftigste verjaring van de stichting van de „Kungliga Ortsnamnskommissionen” van Zweden. Onder de talrijke afgevaardigden van de vreemde landen die zich aansloten bij deze viering, voerden drie van onze leden het woord :

dhr. VAN DE WIJER, in naam van het Internationaal Comité voor Onomastische Wetenschappen, dhr. DRAYE, in naam van het Instituut voor Naamkunde (Leuven), en dhr. PÉE, secretaris-generaal van onze Commissie, die het volgend adres overhandigde aan de jubilerende Commissie :

De Koninklijke Belgische Commissie voor Toponymie en Dialectologie is er verheugd en fier over dat zij hulde kan brengen aan de Zweedse „Kungliga Ortsnamnskommissionen” die de vijftigste verjaardag herdenkt van haar oprichting.

Haar hulde gaat in de eerste plaats naar een doorluchtige instelling waarvan geleerden deel uitmaken die in België en in de wereld beroemd zijn, en in de tweede plaats naar een bedrijvigheid die uiterst vruchtbaar is in zake Zweedse toponymie.

De Koninklijke Belgische Commissie volgt met bewondering, sedert haar stichting in 1926, de publicaties van haar oudere zuster op het gebied van de toponymische wetenschap waarvan het belang ver buiten de landsgrenzen reikt. Geen enkele discipline is inderdaad zo zeer als de toponymie tegelijk nationaal en internationaal, zodat zij terecht een bijzondere aantrekkingskracht uitoefent op de wetenschapsmens. Zij toont ons dat elk volk in zijn taal en vooral in zijn toponiemen een zeker aantal eigen trekken bewaart, maar dat er vele andere trekken bestaan die het gemeen heeft met een uitgestrekte familie van andere volken, ja zelfs met de gehele mensheid.

In deze overtuiging en in deze geest verheugt zich de Koninklijke Belgische Commissie voor Toponymie en Dialectologie over de actieve en productieve langlevendheid van de „Kungliga Ortsnamnskommissionen” van Zweden en spreekt de wens uit dat ze nog lange jaren haar bewonderenswaardige krachtinspanning mag voortzetten ten dienste van de wetenschap en van de onderlinge verstandhouding van de volken.

Op het VIIe Internationaal Linguistencongres, dat van 1 tot 6 september 1952 te Londen zetelde, werd onze Commissie vertegenwoordigd door haar voorzitter, dhr. E. BLANCQUAERT, en door dhr. A. CARNOY, lid, en dhr. W. PÉE, secretaris-generaal.

In haar pleno-vergadering van 26 mei 1952 heeft de

Commissie met eenparigheid van stemmen de volgende principiële beslissing genomen :

1° *Bestaande* straatbenamingen mogen niet gewijzigd worden, als voor het vervangen van deze benaming geen ernstige reden voorhanden is.

2° a. Bij het kiezen van benamingen voor *nieuwe verkeerswegen* dient in de eerste plaats geput te worden uit de gegevens van de plaatselijke geschiedenis, toponymie en folklore.

b. *Tenzij in hoogst uitzonderlijke gevallen* komen hierbij alleen de namen van personen in aanmerking, die sinds ten minste vijftig jaar zijn overleden.

Hoogachtend,

Brussel, 15 februari 1953.

De Secretaris,
WILLEM PÉÉ.

De Voorzitter,
E. BLANCQUAERT.
